

ביקור בדגניה א'

הבחורים — כשקמו מצאו כבר את החלב כשהוא כבר רתח על הכיריים, וכך „נכבשה" הרפת על ידי הבחורות ובמשך עשרות שנים התקיימה בעבודתן ובהנהלתן של הבחורות. אזכיר כאן כמה מחברות דגניה שעבדו יחד איתי ברפת במשך השנים, במסירות ללא גבול: זהבה בן-יעקב ז"ל, רבקה לייס ז"ל ותיבדלנו לחיים ארוכים — נחמה ויינר, מנוחה פייג, גיסייה מרים נסל, שושנה בלקינד, נעמי ביטנר, מרים ברטניק ועוד חברות. כמעט כולן ראו בעבודה זו עבודת-קודש ממש ומילאה בשמחה ובאהבה. כל פרה שהמליטה, כל ליטר חלב שנוסף, וכל עגל-עגלה שנולדו היו יקרים לנו.

בראשית שנת 1913 נסע יצחק בן-יעקב ז"ל, עם איכר ממסחה, לדמשק והביאו משם פרות ועגלות דמשקיות-בירותיות ודמשקיות טהורות הגזע. הפרות היו טובות-מראה ושופעות חלב, לפי המושגים מהימים ההם; הן המליטו וולדות יפים וראינו בזה מפנה בהתפתחות המשק, כש-ענף הרפת תופס בו מקום מכובד ביותר, אך לאסוננו פרצה כעבור שנה בסוף 1914, מגיפת הדבר, שחדרה כנראה מסוריה ועשתה שמות בעדר: 33 פרות מקומיות (ערביות) ו-5 דמשקיות מתו במגיפה זו ושרדו כך 4 פרות מקומיות ופרה ועגלה דמשקיות (אני עבדתי אז ברפת יחד עם צבי ליברמן-ליבנה); עבדנו בקדחתנות, אור-לם לא הצלחנו להציל. עזרה רפואית לבעלי-חיים לא ניתנה אז, כי לא היו רופאים; ביקר אמנם הרופא הערבי שהזעקתי מחיפה, אבל הוא היה מחוסר אונים להושיע.

מצב רוחי היה מדוכדך מאוד משום שחששתי שרק מתוך חוסר ידיעה וניסיון מצידני בעבודת הרפת לא ידעתי לעצור בעד המגיפה, ואז, כש-בתי דבורקה היתה בת חודשיים, החלטתי לנסוע לבן-שמן ללמוד את תורת הרפתנות. הייה זה בעיצומה של מלחמת העולם הראשונה. לא שעי-תי להסברותיהם של החברים על חוסר-ההגיון שביציאה בעת מלחמה עם שני ילדים פעוטים (בן — בגיל של שנתיים וחצי ובת בגיל חודשיים) כשדרכי התחבורה כה משובשים: לקחתי

כשהנך ניגש לספר על ענף הבקר בדגניה א', הרי מתקשרים הדברים, כאילו מאליהם, בשמה של מרים ברץ ובראשונות הענף במשקי ההת-יישבות העובדת. בביקורי הפעם, בחודש ינואר, בדגניה פניתי למרים וביקשתי שתספר על רא-שית צעדיה ועל פעלה היא בענף, והנני מביא להלן את דבריה ככתבם.

על הרפת בדגניה א'

בשנת 1910 הגענו לדגניה. ימים מספר לאחר בואנו נסעתי לרוסיה להתראות עם משפחתי. בשובי לדגניה מצאתי כבר פרה שהובאה אלינו מהרי צפת.

אני תיארתי לעצמי את האשה החקלאית, שעם היותה אחראית למשק הבית, עליה גם לעסוק בחקלאות ממש — בשדה, בענפי החי וב-שמירה. ומה הופתעתי כאשר ראיתי שאת הפרה היחידה שיש לנו (שמה היה „ראשונה") חולבים הבחורים, ולא אחת משתי הבחורות שהיו ב-קום.

לא רציתי להשלים עם הרעיון שאנו, החברות, נעבוד במטבח ובעבודות בית בלבד. וויכוחים סוערים ניטשו בינינו, למען זכותנו בעבודות יצרניות. ראיתי שהוויכוחים לא ישכנעו את הבחורים לשנות דעתם ואני, כאשה פרימיטיבית, החלטתי שיש לעשות מעשה.

הנה, איתנו בחצר גרה ערביה אחת — זפיה שמה; אשה נבונה, טובת-שכל וטובת-לב. היא הבינה לרעיי, סיפרתי לה את סודי ועל רצוני לה-לוב את הפרה וביקשתי ללמדני את תורת ה-ליבה (דיברתי איתה ערבית משובשת שהספקתי ללמוד, תוך עבודתי במושבות יהודה). והיא נענ-תה לי. ובאחד הלילות לימדה אותי לחלוב. כבר קר, כשקמו הבחורים, מצאו שהפרה כבר נחל-בה.

אמנם הפרה היו לה הרגלים משלה ולכתח-לה לא רצתה לתת לי מחלבה; אך שמעתי בעצת זפיה ובכל פעם כשניגשתי לחלוב, לבשתי את שמלת זכיה ושרתי לה את שירה וכך הסתגלה אלי ולחליבתי.

גם יעץ לי לנסוע להולנד ולהשתלם שם. מטעמי מים משפחתיים דחיתי את הדבר לזמן־מה, אולם לבסוף נסעתי שמה ושהיתי בהולנד 6 חודשים. שם שמעתי תורה מפי פרופ' פלאנק וממומחים אחרים. מצויידת ביידע ובביטחון עצמי חזרתי הביתה וביתר מרץ נכנסתי לעבודה והמשכתי בה עד סוף שנת 1955. כשמלאו לי 66 שנה, הפסקתי לעבוד ברפת והתחלתי לעבוד במשק הבית — במטבח.

כל השנים, גם בזמנים שהעבודה היתה קשה מאוד, מצאתי — אני וחברותי — ענין רב וסיפוק רב בעבודה. גם במשך זמן לא מעט לאחר צאתי מהעבודה ברפת הייתי קשורה ברמ"ח איברי בענף הזה ולא מנעתי עזרתי ועצתי מן הממשיכים.

עד כאן דברי מרים; ואני, החתום מטה, ארצה לעצמי להוסיף משהו ל"ביוגרפיה הרפתנית" שלה; אזכיר רק מעט מן המעט שהעלימה מאי־תנו: זכור עמי וידוע לי למדי שמרים השקיעה לא מעט מרץ וסבלנות בהכשרת רפתנים צעירים מהחוץ במשקה היא, וכשיצאו אלה לשאת בעול הענף במשקיהם, לא עזבתם לנפשם, ולא פעם היתה מבקרת אצלם ומסייעת בידם לפתור בעיות שונות למעשה.

אינני יודע על שום מה "שכחה" מרים לספר

איתי חצי שק בורגול, חצי שק קמח, עדשים ויצאתי לדרך בקרון רכבת שהיה מלא חיילים תורכיים, ולאחר נסיעה של יומיים הגעתי ללוד ומשם לבן־שמן. אך אין זה הסוף להרפתקאה: חוות בן־שמן, בהנהלתו של נחום טברסקי, לא היתה מוכנה לקבלני מטעמי תקציב ובגלל חוסר דיור. אחרי הרבה שידולים והבטחתי אני שאוכל בעבודתי להרוויח את הוצאותי, נתקבלתי ושהיתי בבן־שמן 9 ירחים שלמים.

אכן למדתי לא מעט, כי שם היתה אז הרפת הגדולה ביותר והמשוכללת לפי המושגים של הימים ההם. אם כי, בהיבטי עכשיו לאחור, אני גדהמת מהפרימיטיביות של העבודה באותה רפת. הן בהזנה והן באחזקת הפרות.

על תנאי חיי ועבודתי שם יש הרבה לספר, אך לא כאן המקום. כעבור 9 חודשים בא יוסף בוסל ז"ל לבן־שמן לקנות מספר פרות מעורבות (מעדר בן־שמן) ודרש ממני לחזור מיד הביתה; אכן חזרתי הביתה, כשהנני בוטחת יותר בכוחותי. כעבור זמן־מה פרץ שוב דבר, אך הפרות שהבאנו מבן־שמן היו מחוסנות לאחר שחלו קר דם לכן באותה מחלה בבן־שמן.

בשנת 1926 בא יהושע ברנדשטטר, שהשתלם בגידול בקר בהולנד, לשמש כמדריך והוא לימד אותנו את שיטות ההזנה לפי קלנר. הוא

מרס ברץ עם המחבר על רקע הרפת בדגניה א'

מרים ברץ עם בתה דבורקה. גם היא רפתנית ותיקה

3 בנות וארבע נכדות ותמונת „זקופה” עם 4 בנות ו-2 נכדות (הערת אגב: מעניין היה לבדוק אם בעדר הקיים מרובים הם הצאצאים משתי המשפחות האלה). את כל התקוות תלו אז בצאצאים שגידלו במשק, למעשה לא היה מקור לפירות „גזעיות”, חוץ מדמשק, והרכישה שם היתה כרוכה בקשיים לא מעטים. בתרפ”ה, כשהעדר מנה 34 פרה, היו כבר ביניהן 13 מילידות דגניה ו-13 עגלות מילידות המקום עמדו להצטרף לעדר הפרות.

ד”ר נריה הביא בסקירתו הנ”ל גם את חש”בונות ההוצאה וההכנסה לשנים תרפ”ג, תרפ”ד ותרפ”ה ויוצא ש„המאזנים” נסתיימו בעודף הכנסה על הוצאה בכל 3 השנים האלה. מתירי החלב היו אז בין 17 מיל ל-21 מיל.

כאחד הפרים המשובחים של העדר בשנים ההן מוזכר הפר „בוציק”, שבנותיו הניבו בתחילת שנותיהן הראשונות כ-3000 ליטר ואף למעלה מזה. בתרפ”ה היו לו כבר 30 בנות, אולם לאחר

שבין חברותיה בעבודה היו גם בנותיה, ואחת מהן, דבורקה, עדיין נושאת בעול הרפת במשקה במושב אביגדור.

ולמה אכחד? מרים שימשה גם יועץ נאמן ומנוסה למדריכי הענף הצעירים, שהיו מבקרים בדגניה, כאילו ל„הדריך” ונמצאו מודרכים. העירנות של מרים בפגישות המקצועיות האיזוריות והארגוניות, אף היא היתה לברכה לכלל הבוקרים בארץ.

לבסוף אגלה גם את הסוד, שיתכן ואינו ידוע לדור הצעיר של הבוקרים: הרי מרים גם זוכתה בפרס „החקלאית” ע”ש חיים צימרמן ז”ל, פרס שיש להתגאות בו!

את הסקירה הראשונה על רפת דגניה א’ פירסם ד”ר י. נריה ז”ל בחוברות ד’ רה של „ידיעות” מחלקת ההדרכה. ארשה לעצמי להביא איאלו ידיעות מהסקירה הזו שהופיעה בדפוס לפני כ-40 שנה (בתרפ”ז).

מבחינת מוצאן השתייכו בתרפ”ה הפרות לגזעים אלה: בירותי-אוסטפריזי — 7, דמשקאי — 19, דמשקאי-אוסטפריזי — 4, הולנדי — 4. באותה שנה כבר פעל פר הולנדי גם בעדר דג’ ניה. ד”ר נריה קבע גם את משקל הפרות ע”י מדידות ומצא שהפרה המצטיינת בתנובה היתה גם הכבדה ביותר ומשקלה היה 630 ק”ג, כש”המשקל הממוצע של כל הפרות עמד על 480 ק”ג. מהרשימה המפורטת על תנובות הפרות הגנו למדים שהתנובה הממוצעת כבר התנוודדה סביב 3000 ליטר, כשתחומי התנוודה הקיצוניות היו — 1500 ליטר מינימום ולמעלה מ-5000 ליטר מאקסימום. מן הראוי להזכיר שלא היו מזדריים או להוציא מהעדר את פחותות התנור בה, וזה משני טעמים: (1) הוצאת פרה לבשר היתה כרוכה אז בהפסד רובו של ההון שהושקע ברכישתה; (2) היתה רווחת אז האמונה שהפר ההולנדי המשביח יוליד צאצאים עתירי-תנובה אף מאמהות נמושות (ואמנם במקרים לא מעטים נתאמתה „תורה” זו).

כבר אז, כששנות קיום העדר היו מעטות, נתבלטו משפחות של אמהות מפורסמות, שזכו לתשומת-ליבן המיוחדת של הרפתניות. כך מוצאים בסקירה הנ”ל תמונתה של „אצילה” עם

כלים :		
מנורה, קערות, שקיקים וכ'	3.415	לי"מ
צרכים שונים		
(אורז, מלח, פפסין, ליזול)	3.288	"
הוצאות מרעה לעגלים בכנרת	1.466	"
אחריות בהמות	34.035	"
הובלת חלב ומכירתו	6.260	"
הוצאות ריפוי	34.690	"
446½ יע"פ (עבודות אנשים)	133.950	"
49¼ יע"ב (עבודת בהמות)	7.880	"
הוספה בעד ימי בטלה של פועלים	15.868	"
שימוש הפר	5.530	"
חלק ההוצאות הכלליות לתר"פ	98.356	"
ס"ה הוצאה	755.995	לי"מ

הכנסה

בעד חלב ותוצרת חלב	685.170	לי"מ
בעד שימוש בפר ע"י דגניה ב'	6.000	"

בעד גידול טבעי :

13 עגלים לבשר	50.000	"
עליית ערך העדר	177.190	"
ס"ה הכנסה	918.360	לי"מ
רווח	162.365	לי"מ

תוך עלעול ברשימות מהשנים ההן העליתי עוד שהחל מתרצ"ג עמדה כבר התנובה הממור צעת על 4200 ליטר ובתרצ"ו הגיעה ל-4535 ליטר, כשהמספר הממוצע של הפרות עמד על 69 ראש. באשר לאספקה, מתברר ממאזן תרצ"ה שההוצאה למספוא קנוי הסתכמה ב-12,240 לי"מ וערך המספוא מתוצרת המשק היה 13,680 לי"מ. נסיים בזה את העלאת הזכרונות מהעבר הרחוק ונסקור את מצב הענף בתשכ"ה, בצירוף הרשמים שלי מביקורי בינואר 1966.

התנועה בעדר בתשכ"ה

באוקטובר 1964 עמדו בעדר 146 פרות ; מבין אלה הוצאו לשוק הבשר במשך שנת תשכ"ה 40 ראש. סיבות היציאה היו :

הפעלתו במשך 3 שנים סילקו אותו מחשש של רבייה תוך קירבת דם וכן הופיעו כבר אז הפרים המיוחסים מהולנד. על מוצאו של פר זה לא ידעו הרבה ; חשבוהו כדמשקאי טהור ואח"כ נתברר שגם "דם" אוסטריזי נוזל בעורקיו ; הוא נולד במגדל, פעל איזה זמן ביבניאל ומשם עבר לדגניה. ד"ר נריה, בתארו את הענף בדגניה, כתב אז : "הרפת בדגניה א' תופסת את המקום בראש בין רפתי הארץ באיכות פרותיה. אמנם לא היתה פה שיטת גידול מיוחדת, גם לא כירור רציונאלי, אבל צריך לציין את הטיפול מתוך מסירות וחריצות, שהודות לו הובאו לידי גילוי הסגולות הטובות בפרות".

בביקורי הפעם בדגניה א', היתה לי האפשרות להציץ, הודות לאדיבותו של הח' קיפניס, בחשבון "המחלבה" (כלומר — ענף הבקר) משנת תר"פ, וכיוון שהנני מניח שהבוקרים מימינו ימצאו ענין במיסמך היסטורי כזה, הריני מביאו להלן במלואו, לכל פרטיו.

חשבון המחלבה בדגניה א' בתר"פ

הוצאה

האספקה :

1843 ק"ג ש"ש ושעורה	26.672	לי"מ*
5226 ק"ג פול	75.199	"
367 ק"ג חמצה	6.642	"
130 ק"ג תירס	1.390	"
סובין	28.961	"
חציר יבש	185.500	"
חציר ירוק	13.000	"
3163 ק"ג סלק	15.815	"
73 ק"ג קישואים	0.365	"
5777 ק"ג דלעת	23.228	"
תבן וקש לריפוד	25.625	"
חלב רוה לעגלים	4.301	"
טחינת וגריסת פול	4.565	"

* לי"מ — לירה מצרית. אחרי הנקודה — מילים.

מוצאים אותו כיום ברבים מהעדרים. בממוצע שנתי עמדו בעדר בתשכ"ה: 181 פרה, 72 עגלות בגיל שלמעלה משנה, 73 עגלות יילודות תשכ"ה ו-169 עגלים.

וגם בדגניה א' מעוניינים בהגדלה מהירה של עדר החלב ומשום כך לא הסתפקו בריבוי בעדר עצמו וקנו מהחוץ 25 מבכירות הרות, שכולן כבר המליטו, ו-46 עגלות, רובן בגיל של 4-5 חודשים. גם עגלים נקנו למרבק, אבל בשנה זו חדלו מזה. במשך תשכ"ה נמכרו 162 עגלים בגיל של שנה ומעלה שמשקלם הכללי הסתכם ב-67,913 ק"ג; לפי זה המשקל הממוצע לעגל נע סביב 420 ק"ג. נמכרו עוד 5 עגלים, בטרם הושלם פיתומם, מחמת פיגור בגדילה, פציעה וכדומה.

מתוך הסתכלות בעדר נתרשמתי שרוב הבה"מות הן במצב תזונתי טוב למדי וגם המבכירות לא נראו בעיני מפותמות ביותר. נאמר לי שהי' שנה אין מגדישים בהזנת המבכירות, מחמת החשש לקשיים בהמלטה.

ההזנה

בדגניה א' התנהל רישום האספקה לכל סוג של בהמות לחוד, וכיוון שהנני מניח שבוקרים רבים ימצאו ענין בנתונים אלה, הריני מביאם להלן, כפי שנמסרו לי מטעם הנהלת החשבונות שבמשק.

קודם כל נפרט את האספקה שצרכו 181 הפ"רות, אשר הניבו בתשכ"ה בס"ה 971,738 ליטר חלב.

האספקה לפרות בתשכ"ה

המספוא	טונות
אספסת ירוקה	192.2
עשב רדוד	422.2
סלק מספוא	559.7
ירק שונה	121.6
שחמיץ (מהארווסטור)	247.5
תחמיץ	240.9
שחת בקיה	100.5
שחת אספסת	24.3
מזון מרוכז	496.1

אי-התעברות	— 12
מחלות עטינים	— 7
סיבות שונות (גם גוף זר)	— 9
הפללות	— 4
פז"ט	— 3
תנובה נמוכה	— 5

בשנת תשכ"ה המליטו 90 מבכירות (בכלל זה 3 מבכירות קנויות מהחוץ), ותוך אותה שנה יצאו 17. סיבות היציאה של המבכירות היו:

אי התעברות	— 10
מחלות עטין	— 1
הפלה	— 1
פז"ט	— 2
סיבות שונות	— 3

בתשכ"ה המליטו בעדר דגניה 122 פרות ו-90 מבכירות; בס"ה 212 המלטות ובכלל זה 4 לידות תאומים. מתוך 8 הוולדות שמלידות התאומים מתו בזמן הלידה 4.

בתשכ"ה היה פחת גדול בוולדות: נולדו בס"ה 216 וולדות; מתו בשעת הלידה 28, מתו עד הגמילה — 9, ונמכרו בגילים של שבוע עד 3 חודשים, בגלל סיבות שונות, 9 וולדות; בס"ה הסתכם, אפוא, הפחת בילודי תשכ"ה ב-46 ראש. מניחים שהתמותה בשגר בתשכ"ה נגרמה בגלל פיתום יתר של המבכירות, כי רוב מקרי המוות בלידה היו אצלן. כסיבה נוספת לתמותה השגר רואים את החלשת הפרות בתקופת ההריון מחמת מגיפת הפז"ט. אחרי הגמילה לא קרו מקרי מוות. בסוף תשכ"ה, ב-1 באוקטובר, עמדו בעדר 185 פרה, 207 עגלות מכל הגילים ו-138 עגלים. חלוקת הפרות לפי הגיל היא כדלקמן:

בנות עשר שנים ומעלה	— 8
בנות 8-9 שנים	— 22
בנות 6-7 שנים	— 45
בנות 5 שנים	— 28
בנות 4 שנים	— 53
בנות 3 שנים	— 29

אכן מתקבל הרושם שעדר הפרות בדגניה א' אינו כה צעיר (באופן יחסי) כפי שהננו

המרבק. בממוצע שנתי עמדו בתשכ"ה 169 עגלים מכל הגילים, והנה רשימת סוגי המספוא שהם אכלו:

המספוא	טונות
אספסת ירוקה	7.0
שחמיץ	175.5
שחת בקריה	10.2
שחת אספסת	41.6
מזון מרוכו	373.5

בתפריט העגלים, היה חלקו של המ"מ כדי 88% וכל עגל אכל (כאילו) 2210 ק"ג בשנה, או משהו למעלה מ-6 ק"ג ביום, בנוסף למנת המספוא הגס. אם לא חלה טעות ברישום האס"פקה לעגלים, הרי בסיכומה היא נראית גדושה ובזבזנית, בהתחשב במשקל הגוף הממוצע של העגלים שהוצאו לשוק.

על ביצוע ההזנה למעשה נמסרו לי ע"י אליעזר ושלמה הפרטים הבאים: היונקים מוחזר קים בכלובים אינדיבידואליים במשך שבוע ימים ומקבלים את הקולוסטרום וחלב האם; אחרי כן הם מועברים לסככת עגלות, מחולקות לתאים, אליהם צמודות חצרות מרוצפות בטון, ומגמיעים אותם מילקיוויט לפי הסכימה המקובלת. הגמ"ל — בגיל 7-6 שבועות. את מנת המ"מ מעלים בהדרגה עד 4 ק"ג, והמספוא הגס — ללא הגבלה. מהגיל של שנה ועד להכנה מצמצמים את המ"מ ל-2 ק"ג. בתקופת ההכנה אובסים את המבכירות ב-4 ק"ג מ"מ. ההזרעות — בגיל 12-15 חודש, כנהוג בשאר משקי עמק-הירדן.

לפרות מחלקים מ"מ בסככות ובמכון החלי"בה. הפרות המצטיינות, המניבות תנובות יומיות שבין 30 ל-45 ק"ג, מקבלות בסככה 12-10 ק"ג מ"מ ובשעת החליבה במכון ניתן להן המ"מ ללא הגבלה.

את תערובת המ"מ מתקינים במשק לפי מתכונים שונים; המ"מ המוגש במכון החליבה מכיל 15.5% חלבון; בעזנת מארס-אוגוסט מחלקים בסככה מ"מ עם 10% חלבון ובחודשים ספטמבר-פברואר מוגשת בסככה תערובת עם 13% חלבון. את התערובת מחלקים בסככות

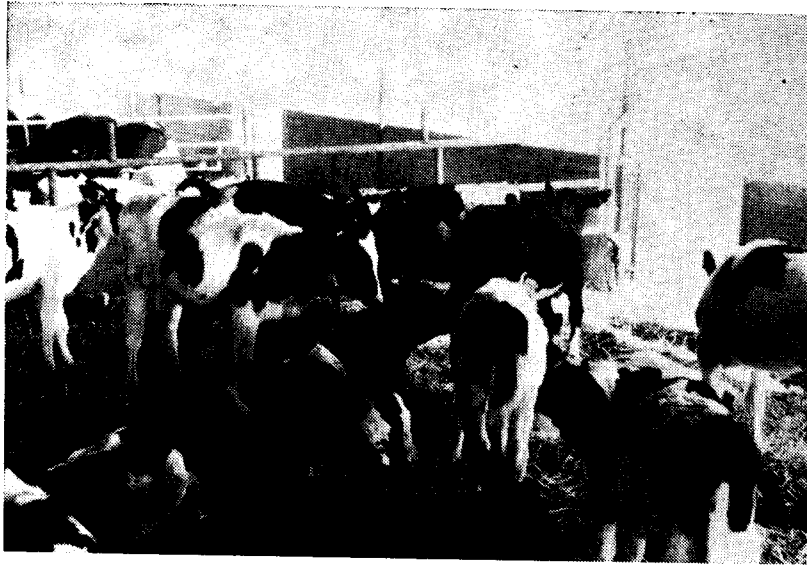
כיוון שלא נמסרו לי הנתונים על צריכת המזון ביחידות-מזון. ערכתי בעצמי את החישובים (בקווים גסים) ומצאתי שהמ"מ סיפק לפירות כ-65.5% מתצרוכתן ואת השאר — המספוא הגס. בדרך כלל, אם לא טעיתי בחישובי, הרי יוצא שמנת המ"מ, בת 2740 ק"ג לפרה בשנה, סיפקה את התצרוכת לייצור ולהכנה, והמספוא הגס — את התצרוכת לקיום, וזה — ללא כל גודש, בהביאנו בחשבון את נורמות ההזנה המקובלות בימינו. המעיין ברשימת המספוא הגס יכול להיווכח שהוא היה מהסוגים המתאימים ביותר לעדר הלב, ויש מקום לסברה שהוא אף סייע בשמירה על מצב גופני טוב של הבהמות, על הנבה נאותה, ועל מניעת גודש בצריכת המ"מ. מסקנותי אלה מתבססות על הנתונים הנ"ל, ואם הרישום הנפרד של האספקה לפרות היה מדויק, הרי גם הרשמים שלי מביצוע ההזנה בעדר הפרות הם מציאותיים.

האספקה לעגלות. בממוצע שנתי עמדו בתשכ"ה 72 עגלות גדולות ו-73 מיילדות אותה שנה. עדר זה של העגלות קיבל את המזונות דלהלן:

המספוא	טונות
אספסת ירוקה	98.7
עשב רודוס	176.7
קליפות הדר	65.4
ירק חיטה	9.3
סלק	140.0
תחמיץ	119.0
שחמיץ	50.6
שחת בקיה	53.9
שחת אספסת	18.5
מזון מרוכו	63.6

לפי הסיכום הזה היווה המזון המרוכו 36.6% מהתפריט הכללי, ובממוצע שנתי לעגלה, כגדר לה כקטנה, הסתכמה מנת המ"מ לכל עגלה ב-440 ק"ג. היוצא מזה שהמספוא הגס מילא תפקיד נכבד מאוד בהזנת העגלות.

נבדוק סוף-סוף גם את תפריטם של עגלי

עגלות לאחר הגמילה

תמרות אף עד 50-45 ק"ג. בשעת ביקורי היו כ-40 פרות בעלות תנובות יומיות שנעו בין 30 ל-50 ק"ג. הראו לי גם פרה מצטיינת שהניי בה עד עתה ב-9 תקופות חליבה 75 אלף ק"ג חלב ובשנת תשכ"ה, לעת זיקנה, העניקה לחול-בים 11 אלף ק"ג חלב מ-3 פטמות בלבד. אכן — שיא! מאידך סופר לי גם על פרות שהתייבשו בתשכ"ה מוקדם מדי, כ-4-5 חודשים לפני ההמ-לטה הבאה; אין יודעים בדיוק מהי הסיבה; ייתכן שהתקפת הפו"ט גרמה לכך ואולי אף הופיעו פרות בעלות תקופות חליבה קצרות מטבען, שהיו רוצים לסלקן מהעדר, אלא שדור-חיים זאת לעת-עתה מתוך רצון להרבות בייצור חלב. כן אין פוסלים במבכירות על יסוד תנור-בתן בתחלובה הראשונה, ורק אחר ההמלטה הש-ניה -קובעים את גורלן.

חולבים במכון חליבה מטיפוס טאנדם בעל 3 עמדות מכל צד; מתכננים הקמת מכון חליבה חדש מטיפוס שדרת-דג, עם 9 עמדות בכל צד ויעבדו בו 3 חולבים בכל חליבה. כיום עסוקים בכל חליבה 2 עובדים; החליבה נמשכת כ-3½ שעה, ודרושים, לשם ביצוע תקין של העבודה,

באמצעות מיתקן אוטומאטי, הנגרר ע"י טראק-טור. אמנם בשיטה זו נחסך מעט זמן, אבל מסופקני אם היא חסכונית ותכליתית בתנאי הממשק של עדר-חלב, בו מצויות בעת ובעונה אחת פרות בעלות תנובות יומיות כה שונות. על טיב המספוא הגס לסוגיו השונים לא יכולתי לעמוד, אבל נאמר לי שבדרך כלל משתדלים עובדי המספוא לספק מספוא טוב, והם גם מחלקים אותו בסככות. התעניינתי באופן מיוחד בטיב השחמץ; העובדים אמרו לי שהוא נאכל ברצון, אבל אין הבהמות מגלות להיטות מיוחדת אחר מזון זה. גם את השחמץ מחלקים עובדי המספוא. לאחר שנודע לי הסכום שהושקע ברכישת המיכל הזה (מטיפוס האר-וואסטור) ובהקמתו, נתעוררו בי ספקות גדו-לים בתועלתו של מיתקן זה (גם מבחינה כל-כלית).

התנובה והחליבה

בשנת תשכ"ה, על אף התקפת הפו"ט, הס-תכמה התנובה הממוצעת לפרה ולשנה ב-5858 ק"ג חלב עם 3.29% שומן. ישנן, כמובן, גם בעדר זה המניבות תנובות שיא יומיות, המ-

הן עדיין בעיות הבריאות: בראש וראשונה התמותה בשגר; ולא פחות מדאגות אי-ההת-עברות ומחלות העטין. דאגת הדאגות היא בעיית צוות העובדים, שיהא קבוע וגדול בהרבה. יש לחדול מהתקווה להיושע מהנח"ל או מתלמי-דים. אנשי דגניה חותרים להגדלת עדר החול-בות בשיעור גדול למדי, וכדי למלא את כל העבודות כראוי, דרושים יהיו לא פחות מ-10 עובדים מנוסים ומתמידים, שיהיו מחוננים — קודם כל בחיבה לענף, ושהיו חדורים אמבי-ציה להתחזיר עטרה ליושנה. איני מתכוון ל"עט-רה" הפופולארית בימינו של 7000 ק"ג חלב דווקא, השקפתי בעניינים אלה ידועות למדי. עדר דגניה ישיב שכר מלא ונאה למטפלים בו, אף כשתנובתו לא תעלה על זו של היום, וריוור חיותו תעלה בהרבה כשתרוסן יציאת הפרות בממדים כה גדולים לשוק הבשר, כשהאבידות בשגר יצומצמו עד לשיעור מינימאלי, שאין בידינו למנוע אותו, וכאשר יוגבלו ויצומצמו ככל האפשר כל שאר התקלות שהוזכרו לעיל. תיקונים ושיפורים כגון אלה הם בהישג ידם של צוות העובדים, ואין לראות ב"צרות" אלה גזירה מן השמים. יש אימרה: "האבות עטרה לבנים והבנים עטרה לאבות". יחרטו נא הבנים של דגניה א' על ליבם את הסיסמה הזו, ואין הבדל בכך אם מוטל עליהם הפעם לשמש עטרה לאמהות!

הנני להביע תודתי למרים על שהואילה להתפנות ולעזור לי בחיבור סקירתי זו. לחבר-רים אליעזר ושלמה מנוח מובעת תודתי על שהדריכוני בשעת הסיור וסיפרו לי בהרחבה על כל הנעשה והגשמע בענף. לח' קיפנים הנני מודה על אדיבותו וזריזותו בהענקת חומר מאיר-עיניים מהנהלת החשבונות של המשק.

י. עצמון

4 חולבים קבועים ומנוסים, לכל הפחות, אלא שבינתיים נתונים גם כאן בצרה מבחינה זו, כי אין די עובדים, המתמסרים לענף זה. כיום נמר-נים על הצוות הקבוע 5 עובדים: אליעזר, בעל וותק של 15 שנה, המשמש כמרכז הענף ועוסק גם בחלוקת המ"מ והשחת; בחליבה עסוקים שלמה, גד ויצחק, בעלי וותק של 4-5 שנים; דליה, בעלת וותק של 2 שנים מטפלת ביונקים ובבניהבקר; משה, שזו לו השנה הראשונה בעבודה, עוסק בריפוד ובעבודות שונות בחצר-רות. מובן מאליו שאין צוות כה מצומצם יכול לשאת בכל העבודות בצורה מושלמת; נעזרים במקצת ב"תורנים" ובילדי בתי-הספר בביצוע החליבה, אבל אין לראות בכך פתרון, והדאגה לצוות מלא וקבוע היא גם כאן בראש הדאגות. במבנים אין חידושים מיוחדים, פרט ל"פינה" להמלטות, שאין היא פותרת את הבעיה בצורה מושלמת, בייחוד ב"עונה הנוצרת" של המלטות, כפי שהיא קיימת במשקי עמק-הירדן. הרפד לסככות חסר גם כאן, כי אין די קש משדות המשק עצמו ונוזקים לנסורת ולקש שקונים מהחוץ. הקלה מסוימת יש בחצרות המרוצפות שליד הסככות של בניהבקר הרכים, כי אפשר להסתפק בפחות חומרי ריפוד לשם שמירה על מירבץ יבש. לשם תיקון המצב בסככת העגלים מתכננים סידור רצפות-חריצים, אבל טרם הוחל-לט על כך סופית.

סיכום

אין לי כל ספק שעדר דגניה א' מחונן בכר-שר הנבה גבוה למדי. כן נתרשמתי שהספקת המספוא מהמשק, בכמות ובאיכות, היא עדיין ברמה גבוהה מזו שבמשקים קיבוציים אחרים, ועל כך יש לברך את עובדי המספוא ולעודד אותם להתמיד ואף להזכות בכיוון זה. קשות

▲ בעתון מקצועי רוסי מציעים תרופה דלהלן לטיפול בתפחות הכרס בראשיתה: ממיסים 200 גרם מלח רגיל בליטר מים ומגמיעים כ-0.5 עד 1 ליטר מתמיסה זו.

▲ האיטלקים התחילו לייבא פרות חלב מגזע הולשטיין-פריזיאן מארה"ב. בזמן האחרון נקנו 344 פרה ו-6 פרים ממשקים שונים במדינות וירג'יניה ומרילנד.

▲ בוקר אנגלי מתכנן לייצוא 12 מבכירות מברייטיש-פריזיאן לארה"ב. פרות מגזע זה הן בדרך כלל בשרניות מההולשטייניות האמריקאיות, אלא שהן מניבות פחות חלב; אולם המשלוח המתוכנן הנ"ל רוכז מעדר בן 150 פרה, שתנובתו הממוצעת עומדת על 6340 ק"ג חלב, זה 30 שנה.